

ČIKAŠKA SOCIOLOŠKA ŠKOLA – ISKUSTVA SOCIJALNOG RADA ZA SOCIOLOGIJU I SOCIOLOŠKA TEORIJA ZA SOCIJALNI RAD²

Pregledni članak
Primljeno: siječanj, 2009.
UDK 316.255:364.01

Mladen Knežević¹
Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog
rada

SAŽETAK

Čikaška sociološka škola i njezin utjecaj na razvoj socijalnog rada koncem 19. i početkom 20. stoljeća izniman je primjer povezanosti akademske djelatnosti na jednom sveučilištu i praktične djelatnosti sljedbenika ideja koje se stvore na sveučilištu. Nikad se takva povezanost, tako duboka uvjetovanost u socijalnom radu nije ponovila. Vrlo je vjerojatno da je tako uska i djelatna povezanost sveučilišta i aktivnog djelovanja omogućila kreativnost kakvoj nema ravne u povijesti socijalnog rada.

Ključne riječi:

Čikaška sociološka škola,
socijalni rad, Jane Adams,
ekološki socijalni rad,
simbolički interakcionizam.

UVOD

Ocjena vrijednosti ili aktualnosti nekih teorijskih doprinosa nije nužno usmjerena samo na to da se ocijeni vrijede li te teorije

¹ Prof.dr.sc. Mladen Knežević, socijalni radnik, e-mail: mladen.knezevic@pravo.hr

² Ovaj rad ugledat će svjetlo dana u ožujku, mjesecu u kojemu se slavi Dan žena. Ove godine obilježavamo 100 godina demonstracija žena u Chicagu. Taj dan su socijalistice pod vodstvom Klare Zetkin proglasile praznikom (1910. godine), da bi ga godine 1975. i Ujedinjeni narodi počeli obilježavati kao Dan žena.

još uvijek. Ponekad bi bilo dobro zapitati se i to što bi nam te teorije mogle reći o našem aktualnom trenutku, o znanju kojim raspolažemo i vještinama kojima vladamo. Lakoća, kojom starije teorijske pristupe razmatramo kao povijesne činjenice, u uvjerenju da vrijede samo neki suvremeni teorijski postulati, a da starije teorije govore samo o starijim vremenima i rješenjima, često je pogubna u regulaciji društvenih odnosa, o čem nam, na vrlo bolan način, govore i suvremena društvena kretanja, posebno u gospodarstvu.

Zato ovaj prikaz ne bi trebao biti samo prikaz jedne škole koja je nešto značila u povijesti socijalnog rada³, nego i početak postavljanja pitanja o tome što bi nam ta škola mogla reći o današnjem vremenu i kakve bi nam odgovore iz svoje perspektive, mogla dati na suvremena pitanja.

Pozabavili smo se Čikaškom sociološkom školom⁴ te širokim i dubokim utjecajem koji je ta škola ostavila u socijalnom radu, ne samo u vremenu u kojemu se odvijala njezina najintenzivnija djelatnost, nego i refleksijama tih postignuća sve do današnjih dana. Osim prikaza teorijskih dosegâ, zbog naravi škole trebalo je prikazati i neke najvažnije događaje povezane s razvojem škole, kao i najvažnije osobe, nositelje ideja i one koju su te ideje pretočili u metodičke postupke.

Škola je proizvela ogroman broj teorijskih radova, obrazovala tisuće sociologa i socijalnih radnika. Koliki je bio utjecaj škole, ilustrira podatak da je, na primjer, od prvih 40 predsjednika Američkog sociološkog društva, njih najmanje 19 doktoriralo na University of Chicago (Cortese, 1995.:245).

Najvažniji teorijski doprinosi, u kojima su se vrlo djelatno povezali sociologija i socijalni rad bili su slijedeći: 1. Ekološka teorija s Robertom Ezrom Parkom i Ernestom Burgessom⁵, 2. Teorija socijalne dezorganizacije čiji su utemeljitelji bili William Isaac Thomas i Florian Znaniecki, 3. Teorija diferencijalnih asocijacija koju je u Čikašku sociološku školu uveo Edwin H. Sutherland, 4. Teorija kulturnog konflikta s Thorsteenom Sellinom i 5. Simbolički interakcionizam George Herberta Meada, Herberta Blumera i Ervinga Goffmana.⁶ U našem

³ Ako se pogleda samo znanstvena produkcija pripadnika Čikaške sociološke škole koja je neposredno povezana sa socijalnim radom u Hull-House, o kojoj će biti govora nešto kasnije, riječ je o zavidnoj intelektualnoj produkciji čikaških sociologa, oslonjenoj na djelatnosti njihovih kolegica – socijalnih radnica. U četrdeset godišta najznačajnijeg znanstvenog časopisa američke sociologije, *American Journal of Sociology*, preko 50 članaka napisali su sociolozi koji su bili nastanjeni u Hull-House-u. Istovremeno, isti je časopis objavio recenzije 27 znanstvenih knjiga koje su objavili sociolozi, a živjeli su i stvarali u okruženju što su ga kreirale socijalne radnice Chicaga. Osim u tom najprestižnijem sociološkom časopisu, stanovnici i suradnici Hull-House-a pisali su i u nizu drugih stručnih i znanstvenih časopisa (Deegan, 2005.:47).

⁴ Kod nas je Ognjen Čaldarević sustavnu raspravu o Čikaškoj sociološkoj školi objavio 1985. godine u knjizi *Urbana sociologija-socijalna teorija i urbano pitanje*.

⁵ Taj su pristup slijedili i svi drugi predstavnici škole.

⁶ Goffman je ovdje predstavnik takozvane »Druge škole čikaške sociologije«, čija se djelatnost odvijala nakon II. svjetskog rata.

prikazu odlučili smo se za nešto detaljnije prikazivanje dvaju pristupa čikaških sociologa, koji su i danas živo povezani s razvojem misli i ideja na području socijalnog rada, a to su ekološka teorija i simbolički interakcionizam.

ČIKAŠKA SOCIOLOŠKA ŠKOLA – NEKOLIKO ČINJENICA O RAZVOJU

Čikaška sociološka škola naziv je za nekoliko nekoliko različitih teorijskih i praktičnih djelatnosti skupine američkih sociologa koji su djelovali u vremenu od osnivanja Odjela za sociologiju na Universityju of Chicago 1892. godine, pa negdje do početka II. svjetskog rata (Bulmer, 1984.:223).

Odjel za sociologiju na Universityju of Chicago bio je prvi odjel za sociologiju na američkim sveučilištima tog vremena. Osim ove, najstarije škole, koja označava i njeno najpoznatije razdoblje⁷ (ne, nužno i najproduktivnije), poznata je i takozvana »Druga škola čikaške sociologije«, čiju djelatnost većina autora datira od početka 1950-ih pa sve tamo u 1970-e godine 20. stoljeća (Gusfield, 1995.:xi), a nositelji ideja te škole bili su sociolozi poput Goffmana, Beckera, Geera, Hughesa i Friedsona.

Jedan od stereotipa o američkoj sociologiji tog vremena⁸ jest onaj da se sociologija na američkim sveučilištima doživljavala i tretirala kao socijalni rad (Harvey, 1986.:193), pa je to i jedan od važnijih razloga za ovaj pokušaj prikazivanja djelatnosti te škole. U skladu s takvom općom percepcijom sociologije u američkom društvu tog vremena je i uvjerenje o djelovanju pripadnika Čikaške sociološke škole, koja se navodno u najvećoj mjeri usmjerila na sudjelovanje u socijalnim reformama američkog društva, s jedne strane, te znanstvenom pragmatizmu Georga Herberta Meada, svakako jednog od najutjecajnijih filozofa tog vremena, s druge strane.

Istina je, ipak, bila nešto drugačija. Većina autora slaže se da su začetnici Čikaške sociološke škole bila trojica uglednih sociologa - Albion Small, Charles Henderson i William Isaac Thomas (Cortese, 1995.; Ender i Huang,1999.) i ono što će se kasnije prepoznati kao jedinstven entitet Čikaške sociološke škole, kao mješavina pragmatizma i »akcijskog« interesa za odnose u urbanim socijalnim strukturama, nije započelo kao aktivizam poznat iz nešto kasnijih razdoblja te škole. Najstariji sociolozi Čikaške sociološke škole, Small, Henderson, Vincent, bili su prije svega sociolozi, a tek zatim socijalni reformatori (Harvey,1986.:191). Albion Small, osoba koju se smatra najranijim začetnikom Čikaške sociološke škole bio je za vrijeme u kojem je djelovao, široko sociološki obrazovan. Batio

⁷ Kao najpoznatije i najproduktivnije razdoblje Čikaške sociološke škole većina autora označava razdoblje između 1920. i 1935. godine. U vremenu između 1940. i 1950. godine obrazovala se nova generacija, koja će započeti djelovanje takozvane »Druge škole čikaške sociologije«(Chapoulie, 2004.:158).

⁸ Ovdje je riječ prije svega o tzv. »Prvoj čikaškoj sociološkoj školi«.

se teorijom razvoja sociologije i teorijom kulture, ali je uz svoje teorijsko djelovanje, snažno zagovarao i društvene reforme i potrebu sudjelovanja znanstvenika (poglavito sociologa) u procesima reformi (Harvey, 1986.:192). Albion Small bio je utemeljitelj jednog od, i danas najuglednijih socioloških znanstvenih časopisa, *American Journal of Sociology*, koji je uređivao u slijedećih 30 godina. Sve do početka II. svjetskog rata Čikaška će sociološka škola dominirati američkom sociološkom misli (Cortese, 1995.:237).

Vjerojatno najznačajniji događaj, koji je pokrenuo razvoj ove škole je dolazak Johna Deweya i Georga Herberta Meada (Bulmer, 1984.:28) godine 1894. na odsjek za filozofiju, koji su svojim filozofskim djelovanjem snažno utjecali na odsjek za sociologiju. Zajedničko djelovanje ove dvojice filozofa u toj je mjeri utjecalo na klimu među čikaškim znanstvenicima, da je omogućilo početak »pragmatističke filozofije« na Universityju of Chicago. I jedan i drugi, osim svojih iznimnih akademskih doprinosa, kojima su jako utjecali na razvoj sociologije u Chicagu, bili su i filozofi »pragmatizma«, istinski zainteresirani za poticanje i razvoj društvenih promjena. Obojica su bili vrlo aktivni suradnici i prijatelji Hull-House-a⁹, bliski s Jane Adams¹⁰ (Glaser, 2001.). Osim prijateljavanja s Jane Adams i drugim voditeljicama programa u Hull-House-u, obojica su aktivno sudjelovala i u edukativnim programima koji su tamo provođeni, i tome su posvetili velik dio svog vremena. Na taj su način potvrđivali svoj socijalni aktivizam, o kojemu su kao filozofi govorili. S druge strane, povezanost s uglednim pripadnicima akademske zajednice, utjecala je na interes same Jane Adams za akademskim djelovanjem, pa su je zbog njenih radova neki svrstali u utemeljitelje američke pragmatističke filozofije (Audi, 1995.; Seigfried, 1996.).

Mead je na svojim predavanjima razvijao ideju o tome kako se ljudski um i osobnost razvijaju u procesu socijalne interakcije. Ta je ideja pala na plodno tlo kod tada mladog sociologa Herberta Blumera, koji je postavio osnovne pojmove teorije simboličkog

⁹ Hull- House je stambena zajednica lokalne zajednice, multifunkcionalni centar aktivnosti lokalne zajednice. U njemu su bile smještene aktivistice, suradnice projekta Jane Adams, ali su se odvijale i mnogovrsne aktivnosti, od nekih oblika direktnog socijalnog rada tog vremena [pomoć ljudima bez smještaja da nađu smještaj, nekih oblika »kriznog socijalnog rada«, nekih klasičnih oblika jednokratnih materijalnih intervencija (Brieland, 1990.:136), a širenjem koncepta i izgradnjom novih objekata uz pomoć velikodušnih donacija, sadržaji su prošireni i na jaslice, dječji vrtić, umjetničku galeriju, muzičku školu, posebnu ustanovu za profesionalno osposobljavanje (prekvalifikaciju) žena, klub za dnevne aktivnosti dječaka, a negdje 10 godina nakon početka, i do prostora za smještaj muškaraca, suradnika u projektu (Deegan, 2005.:40)]. Osnovale su ga 1889. Jane Adams i njena prijateljica i životna partnerica Ellen Gates Starr, nakon povratka iz Engleske, gdje su vidjele vrlo sličan koncept. Hull-House nije bila zamišljena kao ubožnica niti kao pučka kuhinja, već kao aktivno mjesto za poticanje društvenih promjena u cilju poboljšanja životnih uvjeta u vrlo siromašnim gradskim četvrtima. Danas u SAD-u kao nasljednik tog tipa djelovanja na području socijalnog rada postoje tzv. Community Centers.

¹⁰ Prijateljstvo Johna Deweya i Jane Adams bilo je tako duboko i iskreno da je Dewey čak imao potrebu to izraziti na način da svojoj kćeri da ime po imenu svoje bliske prijateljice.

interakcionizma, jedne od najprepoznatljivijih teorija Čikaške sociološke škole (Cortese, 1995.:244), teoriju koja je jedna od najčešće spominjanih u udžbenicima socijalnog rada.

Sveukupna klima na Universityju of Chicago omogućila je da na Thomasov poziv dođe Robert Ezra Park, s kojim 1914. godine počinje »zlatna era« tzv. »Prve čikaške sociološke škole«. Njegov članak u *American Journal of Sociology* pod naslovom: *The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment* označava početak razvoja ekološke teorije u krilu čikaških sociologa, i snažnog usmjerenja prema empirijskoj sociologiji a, posebno, prema kvalitativnim metodama i tehnikama empirijskog istraživanja. Park je bio najvažniji lider ove škole, i njegovim odlaskom, 1934. godine, škola je izgubila svoju prestižnu poziciju na području socioloških istraživanja u SAD-u. Park je bio rođeni teoretičar i rođeni istraživač. Svoju je karijeru započeo kao novinar u nekoliko američkih časopisa, a nakon toga odlazi u Europu i tamo studira socijalne znanosti na Friedrich-Wilhelms Universität-u u Berlinu. Koliko su široki bili njegovi interesi, govori činjenica da je na tom sveučilištu studirao etiku, povijest filozofije 19. stoljeća i sociologiju. Nakon studija u Berlinu odlazi u Heidelberg gdje nastavlja studirati kod jednog od najprominentnijih filozofa toga doba, neokantovca Wilhelma Windelbanda. Do koje je mjere bio privrženik tog filozofa, govori činjenica da ga je slušao najprije u Strasbourghu, a kada se on preselio u Heidelberg, pratio ga je i tamo (Cortese, 1995.:242). To, međutim, govori i o strasti za znanjem i obrazovanjem, koja je krasila Roberta E. Parka. Bio je izrazit talent u interpersonalnim komunikacijama i zbog toga najpopularniji nastavnik na odsjeku. Zbog svojih životnih iskustava imao je poseban senzibilitet za populaciju Afroamerikanaca¹¹, tako da je Čikaška sociološka škola bila među prvima koja je iskazala visok senzibilitet za probleme tog dijela američke populacije (Cortese, 1995.:242). Taj se pristup snažno odrazio i na aktivnosti čikaških socijalnih radnika. Drugi doprinos Roberta E. Parka i Ernesta Burgessa je knjiga koju su na čikaškom sveučilištu gotovo 20 godina nazivali »Green Bible«,¹² a riječ je bila o udžbeniku *Introduction to the Science of Sociology* (objavljen 1921., a do 1943. g. objavljeno je 30 000 primjeraka). Ta je knjiga u metodološkom, epistemološkom i filozofskom smislu bila pokretač djelovanja ove skupine znanstvenika i ostala je to dugi niz godina. Sadržavala je dva osnovna zahtjeva. Prvi zahtjev je bilo empirijsko, terensko istraživanje, a drugi je bila egzaktna obrada podataka prikupljenih takvim istraživanjem, pri čemu su naglašavali potrebu za raznovrsnošću u obradi podataka, ne samo kvantitativne, nego u daleko većoj mjeri i kvalitativne tehnike.

¹¹ Po povratku iz Europe i nakon što je dovršio svoju dizertaciju na Harvardu, R. E. Park je izabran za tajnika Congo Reform Association, udruge koja je bila organizirana za borbu protiv kolonijalne politike belgijskog kralja Leopolda u tadašnjem Belgijskom Kongu. Ta djelatnost ga je dovela i na Tuskegee Institute u Alabami, gdje je susreo 1912. godine W. I. Thomasa, koji ga je 1914. godine pozvao da mu se pridruži u Chicagu. Prvi kolegij koji je Park vodio na Universityju of Chicago nosio je naziv »Crnac u Americi« [(The Negro in America) (Cortese, 1995.:242)].

¹² »Zelena Biblija« izdana je 1921. godine.

U svom su pristupu naglašavali potrebu za usmjeravanjem istraživanja u sociologiji prema dubljoj i bližoj povezanosti sa stvarnim svijetom (Bulmer, 1984.:98).

Aktivizam i društveno djelovanje pripadnika Čikaške sociološke škole bili su značajna oznaka njihove djelatnosti. Izveden je niz istraživanja koja su bila duboko povezana sa svakodnevnim problemima stanovnika Chicaga, brzorastućeg grada, a posebno onih njegovih dijelova u kojima je živjelo duboko deprivilegirano stanovništvo. Dobar dio nastavnika, ali i studenata dodiplomskog studija, a posebno studenata doktorskog studija svoje su istraživačke projekte povezivali s Hull-House-om, a neka su istraživanja realizirana i na taj način da su stanovnici Hull-House-a u njima neposredno participirali u ulozi intervjuera. Takvo je, na primjer, bilo istraživanje Johna Landesca o organiziranom kriminalu u Chicagu, u kojemu su kao intervjueri sudjelovali stanovnici Hull-House-a i korisnici njihovih usluga (Cortese, 1995.:245). Jane Adams i njene suradnice iz Hull-House-a s jedne strane te, pripadnici akademske zajednice s druge, izveli su zajednički niz istraživanja u kojima su na razne načine sudjelovali i stanovnici Hull-House-a, kako bi započele važne socijalne akcije na unapređenju života i radnih uvjeta tih stanovnika. Realizirana istraživanja o uvjetima rada u tvornicama, uvjetima stanovanja i mnoga druga, u kojima su korisnici smještaja u Hull-House-u bili aktivno angažirani. Tako su studenti, ali i nastavno osoblje, a posebno studenti doktorskih studija, bili u neprekidnoj vezi s događajima u socijalnom prostoru koji je bio predmet njihova interesa. Iako je sam u ponekim svojim istupima bio izrazito antiaktivistički usmjeren¹³, iako je ponekad pokazivao otvoreni prezir prema aktivističkim djelatnostima, Park je sam bio član Čikaškog povjerenstva za rasne odnose, bio je predsjednik Nacionalnog udruženja Community centara (Deegan, 2005.:157 i 158).

ODNOS ČIKAŠKE AKADEMSKE ZAJEDNICE PREMA SOCIJALNOM RADU

Ovaj je odnos obilježavala neobična ambivalentnost, prije svega akademske strukture na Universityju of Chicaga. Iako su u istraživačkom radu, u socijalnom aktivizmu, koji je bio značajno obilježje sociologa Čikaške sociološke škole, bili vrlo bliski, Jane Adams¹⁴

¹³ Poznata je njegova izjava o tome kako »moralna osoba ne može biti sociolog« (Deegan, 2005.:153).

¹⁴ Istini za volju treba ustvrditi kako sama Jane Adams nikad nije pokazivala želju za nekim oblikom profesionalizma na akademskom području. Iako je napisala petnaestak knjiga i velik broj članaka, akademska karijera u užem smislu, nikad ju nije privlačila. Bila je žena vrlo širokih interesa i zanimala su je sociologija, socijalni rad, političke znanosti, socijalna antropologija, ali prije svega aktivizam i unapređenje životnih prilika ljudi. Bila je pacifistički orijentirana i borila se protiv ratnih »igara« muškaraca, za što je u Americi tog vremena proglašavana »socijalistkinjom« (jer komunističkog pokreta još nije bilo u vrijeme te djelatnosti Jane Adams, u vrijeme I. svjetskog rata). Za svoju mirotvornu aktivnost dobila je Nobelovu nagradu, kao prva Amerikanka kojoj je ta nagrada pripala.

i značajne žene koje su je okruživale, nikad nisu stekle pozicije koje su u akademskom životu Chicaga imali muškarci. Iako je značaj djela tih žena bio takav, da su te doprinose neki teoretičari označavali čak kao Čikašku žensku školu sociologije (Lengermann i Niebrugge-Brantley, 1998.), muškarci Čikaške sociološke škole uspjeli su postići 1920. godine da se žene koje su do tada radile na odsjeku, premjeste na poseban odsjek, odsjek socijalnog rada na Universityju of Chicago, u School of Social Services and Administration (Deegan, 2005.:196). Taj je datum značio i raskid ove skupine žena sa sociologijom i njihovo posvećivanje socijalnom radu i društvenom aktivizmu. Zbog ovakvog odnosa prema svojim ženskim kolegicama, neki su autori ustvrdili kako čikaški sociolozi, isključujući žene iz procesa akademskog razvoja, nisu imali na umu akademske kriterije, ma kako konzervativni oni mogli biti, nego su jednostavno služili interesima tadašnjeg kapitalizma (Baldwin, 2004.:399).

Unatoč protivljenju ulasku žena u akademsku zajednicu, barem na nekoj široj osnovi, mnogi pripadnici Čikaške sociološke škole, usko su surađivali s Jane Adams i drugim ženama koje su u toj školi djelovale. Među onima koji su se posebno istakli u suradnji sa Hull-House-om, educirajući stanovnike te zajednice, ili pozivajući ih na sudjelovanje u njihovim istraživanjima, bili su Mead, Park, Burgess, Faris, Henderson i Zueblin, čiji su doprinosi razvoju socijalnog rada bili nemjerljivi, ali koji su, istovremeno, u čikašku sociologiju unijeli mnoge rezultate djelovanja socijalnih radnica. Kako su akademske pozicije samih osnivača Čikaške sociološke škole bile usmjerene k povezivanju teorijskih dostignuća i u to vrijeme potrebnih socijalnih reformi, vodeći čikaški sociolozi vidjeli su u vezi između sveučilišta i prakse socijalnih radnica velike mogućnosti za razvoj socioloških istraživanja. Tako je jedan od vjerojatno najvažnijih ljudi te škole, njen osnivač Albion Small, izjavio 1923. godine kako je u sociologiji vrlo važna istraživačka infrastruktura poput operacijskih sala u medicini, jer tako studenti, sudjelujući u nekim postupcima, mogu naučiti puno više nego na samim predavanjima (Bulmer, 1984.:134). Ovakvi stavovi sociologa doveli su do toga da se sve više ulagalo u sociološka istraživanja koja su se odvijala na području socijalnog rada i socijalne zaštite. Tako je relativno mala humanitarna organizacija Laura Spelman Rockefeller Memorial počela pridobivati značajna sredstva za istraživački rad na području socijalne zaštite u širem smislu [(financirana su istraživanja socijalnog rada, sociologije, antropologije, psihologije i slično (Bulmer, 1984.:136)].

Jedan od najznačajnijih primjera aktivne suradnje čikaških sociologa sa socijalnim radnicama i sociologinjama koje su djelovale u skupini Jane Adams jest rad na tehnici mapiranja¹⁵. Mapiranje je bilo u dugom razdoblju djelovanja čikaških sociologa vrlo važna

¹⁵ Sama tehnika mapiranja ili kartografska metoda postojala je i prije nego su ju upotrijebile čikaške socijalne radnice. No, ona je u središte interesa čikaških sociologa ušla upravo preko Hull-House Maps. Kako je u hrvatskom jeziku kartografska tehnika mnogo dublje povezana s geografskim pristupom, u ovom ćemo se tekstu radije služiti pojmom mapiranja, s obzirom da je riječ o urbanoj sociologiji, pa onda i o urbanim mapama.

istraživačka tehnika i Mowrer je ustvrdio da u je dvadesetim godinama bilo jedva moguće doktorirati sociologiju u Chicagu, a da se ne upotrijebi tehnika mapiranja (Mowrer prema Bulmer, 1984.:155). Tehniku mapiranja zapravo su počele razvijati čikaške socijalne radnice. Već je 1985. godine izašla njihova knjiga *Hull-House Maps and Papers* (Deegan, 2005.:55), u kojoj su autorice prikazale područja siromaštva, imigranata, ali i potencijala za zapošljavanje. Mapiranje im je poslužilo za demografsku analizu populacije kojom su se bavile. Sve su te mape bile na raspolaganju sociolozima, stanovnicima Hull-House-a u njihovim kasnijim istraživanjima. Tehnika mapiranja bila je osnovna tehnika u urbanim studijama i ekološkim analizama. Vjerojatno je ono najvrednije u djelovanju Čikaške sociološke škole (prije svega temelj ekološke teorije) bilo oslonjeno dobrim dijelom na tu tehniku¹⁶, prema tvrdnji jednog od uglednih engleskih sociologa Martina Bulmera, iznesenoj u najcitiranijoj koje je posvećena analizi djelovanja i rezultata ove škole (Bulmer, 1984.:155). Ono što je istinski paradoks odnosa između čikaških sociologa i njihovih kolegica socijalnih radnica u Hull-House-u, je tvrdnja da su *Hull-House Maps and Papers* zapravo ubrzale kretanje sociologa s područja »primijenjene« sociologije¹⁷ prema »akademskoj« sociologiji (Deegan, 2005.:66), što je značilo istovremeno i početak procesa u kojemu su čikaške sociologinje potisnute iz sociologije u socijalni rad. Ovakva marginalizacija žena, koliko god se činila nepravednom, pridonijela je razvoju socijalnog rada kao akademske discipline.

Dobro je navesti i primjer sociologa Charlesa Zeublina, jednog od revnih stanara Hull House-a, koji je zajedno sa čikaškim socijalnim radnicama analizirao čikaški »ghetto« i rezultate toga objavio u *Hull-House Maps and Papers*, a njegove je opservacije prihvatio i iskoristio ugledni predstavnik Čikaške sociološke škole Louis Wirth, objavivši 1928. godine svoju slavnu knjigu *The Ghetto* (Deegan, 2005.:59).

Niz problema u odnosima između čikaških sociologa i socijalnih radnica Hull-House-a nije bio samo akademske naravi. Čikaški sociolozi pokušali su nametnuti svoj utjecaj na Hull House i iz razloga koji nisu bili dio striktno akademske prirode. Socijalne radnice uspijevale su osigurati za svoj »pogon« vrlo bogate donacije, kako financijske tako i prirodne, u zgradama i u opremi¹⁸. Sociolozi Universityja of Chicago dali su izjave u tisku, kako je riječ o donaciji sveučilištu, čiji je Hull-House dio (Chicago Tribune, prema Deegan, 2005.:38).

¹⁶ Koliko je taj dio posla u kojemu su sudjelovale socijalne radnice Hull-House-a bio važan čikaškim sociolozima, govori pismo koje je Jane Adams uputila jednom od suradnika u projektu mapiranja Chicaga, Richardu Elyu. U tom pismu ga upozorava kako ju je profesor Small zamolio da s tim dijelom posla požure, jer bez toga oni ne mogu nastaviti dalje, a da se situacija tako brzo i dramatično mijenja da oni neće moći na odgovarajući način nastaviti svoj dio posla (Deegan, 2005.:57).

¹⁷ I, posljedično, njihova društvenog aktivizma.

¹⁸ Tako je, na primjer, 1985. godine Helen Culver, uspješna vlasnica kompanije za promet nekretninama, donirala tadašnjih milijun dolara, što je bila ogromna svota, socijalnim radnicama Hull-House-a, od čega je dobar dio bio upravo u nekretninama (Deegan, 2005.:38).

Prema nekim izvorima čini se da je Robert E. Park imao izrazito ambivalentan odnos prema ženama u znanstvenom radu i on je cijelo vrijeme djelovanja na Universityju of Chicago ostao dosljedan tome svom stavu. Od znanstvenih radova u kojima je Park bio mentor, a bilo ih je mnogo, jer je bio vrlo popularan nastavnik, samo je jedan rad bio napisan od strane žene i bavio se problemima žena. Iako je visoko cijenio Jane Adams, nije bio baš jako uvjeren da žene mogu dati visoke doprinose jednoj znanstvenoj disciplini kao što je sociologija¹⁹ (Deegan, 2005.:153). Ovakav Parkov stav bio je vrlo često ozbiljna poteškoća u odnosima između sveučilišta i socijalnih radnica Hull-House-a.

ČIKAŠKA SOCIOLOŠKA ŠKOLA U DIJELU SUVREMENE LITERATURE S PODRUČJA RADA SOCIJALNOG RADA

Konzultirali smo neke od starijih i neke modernije udžbenike socijalnog rada, izdane u raznim zemljama i od raznih, uglednih izdavačkih kuća, u namjeri da vidimo koji su se utjecajni autori, koji su svojim djelima utjecali na razvoj obrazovanja na području socijalnog rada, pozabavili Čikaškom sociološkom školom i njenim utjecajem u socijalnom radu. Pokušali smo pri tom izdvojiti one knjige koje se prema mišljenima mnogih smatraju najpoznatijima ili najčešće korištenima procesu obrazovanja socijalnih radnika u svijetu. Ovo je, naravno, vrlo uzak pregled s obzirom na opseg radova koje smo uzeli u obzir. Ideja je bila ne toliko u sveobuhvatnosti pregleda, koliko u tome da se pregledaju najreprezentativnija djela, ona koja utječu na obrazovanje socijalnih radnika.

Jedan od vjerojatno najpoznatijih i najutjecajnijih udžbenika u suvremenom socijalnom radu je knjiga Malcoma Payne *Modern Social Work Theory: A critical introduction*²⁰. Knjiga je jedan od najpoznatijih udžbenika teorije socijalnog rada na svijetu, te je »doživjela« niz prijevoda i nekoliko izdanja. Do sada je referirana u gotovo svim važnijim udžbenicima socijalnog rada; na mnogim fakulteta za socijalni rad predviđena je kao temeljni udžbenik ili kao preporučena literatura. Vrlo često je to najvažniji teorijski udžbenik na dodiplomskim i doktorskim studijima²¹. Payne izrijekom spominje čikaške sociologe (Payne, 1991.:134), kao

¹⁹ Tijekom priprema za okrugli stol *American Sociological Society* 1921. godine Ethel Sturgess Dummer poslala mu je pismo u kojem se požalila na teškoće da se pridobiju muškarci za raspravu na tom okruglom stolu. Odgovarajući joj na pismo, Park je odgovorio: »Uvjeravam vas da problem spola nije znanstveni problem (...) osim kada su u pitanju istraživanja« (Deegan, 2005.:153).

²⁰ Posljednje je izdanje knjige iz 2005. godine.

²¹ Brzim i jednostavnim pretraživanjem nastavnih planova svjetskih fakulteta, našli smo da ovaj udžbenik zahtijevaju fakulteti za socijalni rad na slijedećim sveučilištima:

1. University of Calgary, Faculty of Social Work
2. The Univeristy of Michigan
3. The Univeristy Malmö

prethodnike ekološke teorije. Ono što je zanimljivo, ne navodi Čikašku sociološku školu, i ne spominje vezu između tog sociološkog pristupa i socijalnog rada, iako je već u vrijeme vrhunca djelovanja te škole, postojala jasna veza, pa i ona personalna, između čikaških sociologa i socijalnih radnika. Tako su, na primjer, sestre Grace i Edith Abbott, suradnice Jane Adams, zajedno sa Sophonisbe Breckinridge²² (DiPalma, 2005.:71) bile ugledne sudionice Čikaške sociološke škole, a sve su zajedno premještene na odjel socijalnog rada 1920. godine (Deegan, 2005.:195). Kao začetnika u primjeni ekološke teorije u socijalnom radu Payne spominje daleko kasnijeg autora, Gordona Hearn, koji se ekološkim pristupom počeo baviti u krilu opće teorije sustava von Bertalanffy (Payne, 1991.:135). Iako u svojoj knjizi spominje još neke od najvažnijih teorijskih pristupa u socijalnom radu, koji svoje podrijetlo vode iz Čikaške sociološke škole, na primjer simbolički interakcionizam (Payne, 1991.:173), školu kao cjelinu zapravo nigdje ne spominje eksplicitno.

Knjiga *Social Work Processes* autora Beulaha Comptona i Burta Galawaya (2004.) je, kao i ona Malcoma Payna, jedan od najuglednijih udžbenika s područja socijalnog rada. Izdana je do sada u sedam više ili manje popravljenih i dopunjenih izdanja. Compton i Galaway u svojoj knjizi izrijeком ne spominju Čikašku sociološku školu, iako svoj teorijski diskurs pronalaze upravo u područjima u kojima je ta škola doživjela svoje stvaralačke vrhunce. Vrlo je zanimljivo da autori ne citiraju ni jednog čikaškog sociologa koji se bavio područjem humane ekologije, iako je ekosistemska perspektiva i perspektiva socijalnog okruženja, polazna perspektiva u njihovom pristupu socijalnom radu. Autori značajnu pozornost posvećuju socijalnom radu s pripadnicima različitih kultura, i u tom dijelu udžbenika ne spominju niti jednog autora Čikaške sociološke škole. Ono što je možda najzanimljivije jest činjenica da jedan ovakav udžbenik u registru pojmova i imena ne navodi Jane Adams, vjerojatno jednu od najvažnijih osoba u razvoju socijalnog rada kao profesije, koja je bila čvrsto povezana sa čikaškim sociolozima.

Vrlo popularan udžbenik *An Introduction to Social Work Theory* (1996.) djelo je Davida Howea koji je profesor socijalnog rada na Universityju East Anglia u Norwichu. Udžbenik je doživio 7 izdanja, s time da je 2000. godine izdanje tiskano čak dva puta. Ovo je i jedan od relativno rijetkih europskih udžbenika socijalnog rada, koji je objavljen i u SAD-u, od strane

-
4. Wayne State University Michigan
 5. London Metropolitan University
 6. The University of Alabama
 7. University of the West of England Bristol
 8. The University of British Columbia
 9. The University of Texas at Austin.

²² Sophonisba Breckenridge bila je doktor političkih znanosti, a Edith Abbott je doktorirala iz područja političke ekonomije (DiPalma, 2005.:71). Kako se vidi, skupinu prvih žena čikaškog socijalnog rada sačinjavao je interdisciplinarni, visoko obrazovan tim žena.

američkog izdavača. Howe ne spominje Čikašku sociološku školu, niti eksplicitno spominje bilo koji od teorijskih koncepata razvijenih u toj školi, koji su ostavili duboke tragove, prije svega u praksi socijalnog rada. U popisu literature nema ni jednog teoretičara te škole, nema niti Jane Adams, niti njenih doprinosa razvitku socijalnog rada.

National Association of Social Workers, profesionalno udruženje socijalnih radnika SAD-a, sigurno najveće i najmoćnije nacionalno udruženje na svijetu, u svojoj je izdavačkoj djelatnosti objavilo udžbenik Marka Mattinija, Christine Lowery i Carol Meyer i njihovih suradnika *Foundations of Social Work Practice* (2004.), udžbenik je predviđen za studente dodiplomskog studija socijalnog rada. Udžbenik je vrlo obuhvatna knjiga, u kojoj su temeljito obrađena mnoga najvažnija područja obrazovanja za socijalni rad. Autori eksplicitno ne spominju Čikašku sociološku školu, iako se nekoliko autora koji su dali svoj doprinos u udžbeniku, bavi nekim od najvažnijih područja na kojima su čikaški sociolozi razvili svoju teorijsku i praktičnu djelatnost. Treba, istini za volju, reći da je riječ o udžbeniku u kojemu su autori oslonjeni uglavnom na recentnije autore s područja teorije i prakse socijalnog rada. S druge strane, udžbenik je jedan od rijetkih udžbenika koje smo pregledali u kojima se na nekoliko mjesta spominje Jane Adams, kao utemeljiteljica prakse socijalnog rada u SAD-u.

Jedan od poznatijih udžbenika socijalnog rada je onaj Deana H. Hepwortha i Jo Ann Karsen *Direct Social Work Practice. Theory and Skills* (1993.). Iako je udžbenik jedna od boljih knjiga za praktičare u socijalnom radu, za solidno upoznavanje studenata s različitim tehnikama socijalnog rada u praksi, knjiga je jako dobro teorijski utemeljena. Čikašku sociološku školu ne spominje kao školu, a pregledom imenskog indeksa uočava se da ne spominje nijednog od najpoznatijih autora te škole. Iako autori nekim od najznačajnijih koncepata koji se pojavljuju u socijalnom radu, posvećuju dužnu pozornost, ne spominju niti izvor, niti neke od najvažnijih autora iz tog područja. Iako su autori temeljito obradili ekološki sustavni model, u prikazu teorijskog pristupa čak i spomenuli razdoblje intenzivnog interesa za model, nijedan autor Čikaške sociološke škole nije spomenut u tom kontekstu, a, naravno, niti škola sama. U udžbeniku je vrlo dobro obrađena i tema *cross-kulturalnosti* u socijalnom radu, uz vrlo jasne upute za rad u multikulturalnim okruženjima. Međutim, teoretičare i praktičare Čikaške sociološke škole, niti iskustva čikaških socijalnih radnika, ne spominje se uopće.

Jedan od novijih udžbenika socijalnog rada, s ambicijom da prikaže teoriju i praksu socijalnog rada je knjiga *Critical Social Work: An introduction to Theories and Practices* (2003.), June Allan, Boba Pease i Linde Briksman, profesora na RMIT Universityju u Melbourneu u Australiji. Iako su autori pristalice takozvanog kritičkog socijalnog rada, teorijskog usmjerenja bliskog radikalnom socijalnom radu, koji korijene socijalnih problema ne nalazi u pojedincima, nego u činjenici da su ti pojedinci podvrgnuti ugnjetavanju, kao rezultatu svog društvenog položaja. Udžbenik ni na jednom mjestu ne spominje Čikašku sociološku školu. Jane Adams je spomenuta samo kao utemeljiteljica Hull House-a. Autori spominju »settlement house movement« i mišljenje kako je svojevremeno u SAD-u taj pokret sma-

tran »gnijezdom radikalizma«. ²³ Autori, istini za volju, navode i neka mišljenja ²⁴, prema kojima su stanovnice ²⁵ »settlement houses« (stambenih zajednica) bile pioniri kritičkog socijalnog rada (Allan et. all, 2003.:18).

Udžbenik Robina Lovelocka, Karen Lyons i Jackie Powell, objavljen 2004. godine pod naslovom *Reflecting on Social Work – Discipline and Profession*, rijetka je knjiga s područja socijalnog rada u kojoj se spominje teorijski doprinos Čikaške sociološke škole. U knjizi je, međutim, škola spomenuta samo u kontekstu razvoja kvalitativnih istraživačkih tehnika u socijalnom radu. Osim eksplicitnog spominjanja škole, spominju se i neki predstavnici škole, pri čemu najviše ističu predstavnike tzv. »Druge čikaške škole« (Gould, 2004.).

U knjizi Fredericka Reamera ²⁶ *The Philosophical Foundations of Social Work* (1993.) koja ima ambiciju prikazati filozofske osnove socijalnog rada kao znanstvene discipline i kao društvene prakse, škola nije eksplicitno spomenuta. Spomenuta je jasna veza između pragmatizma Georga Herberta Meada i ideološke orijentacije nekih od najznačajnijih teoretičara i praktičara socijalnog rada toga vremena, Jane Adams, Grace i Edith Abbott i Sophonisbe Breckinridge (Reamer, 1993.).

U knjizi urednika Martina Daviesa, *The Sociology of Social Work* (1991.), jednoj od najcitriranijih knjiga koje analiziraju odnos sociologije i socijalnog rada, nema spomena Čikaške sociološke škole, a nije spomenut niti jedan od važnijih autora te škole, nositelj nekog od teorijskih smjerova koji su se unutar škole razvijali (Davies, 1991.). Nema spomena niti Jane Adams, njenog doprinosa sociologiji i socijalnom radu, niti jedne od članica skupine oko nje. Spomenut je samo jedan autor, i to Erwing Goffman, iz Druge čikaške sociološke škole. Iako je svoj doprinos u knjizi dala i Lena Dominelli, ugledna sociologinja sociologije socijalnog rada, koja je pisala upravo o dvama područjima na kojima je izniman doprinos čikaških sociologa, a posebno čikaških socijalnih radnica, a to su rasni odnosi i socijalni rad te odnosi među spolovima, ni na jednom mjestu nije spomenula svoje prethodnice u SAD-u. Knjiga je, doduše, svoje težište usmjerila na europska događanja, ali je indikativno da doprinos čikaških sociologa i socijalnih radnika, nije spomenut uopće (Dominelli, 1991.). U knjizi su spomenute neke značajne teorije, kao npr. simbolički interakcionizam, ekološke teorije, ali čikaški nositelji teorijskih pristupa nisu spomenuti.

²³ U engleskom se često upotrebljava fraza »hot bed« što bi doslovce prevedeno značilo »vruć krevet«.

²⁴ Na primjer Davida Gila, jednog od umjerenijih teoretičara kritičkih pristupa u socijalnom radu. David Gil je profesor Heller School For Social Policy and Management, koja je dio privatnog židovskog sveučilišta Waltham, država Massachusetts, SAD (Gil, 1998.).

²⁵ Osnivačice Hull House bile su žene srednje više ili više klase u SAD-u tog vremena (odnosno Engleske, gdje je pokret započeo i odakle ga je Jane Adam i prenijela u SAD). Dobar dio njih odlučio se živjeti u tim »stambenim zajednicama«, ukazujući na svoju osobnu svijest o položaju nižih socijalnih slojeva (Allan i sur., 2003).

²⁶ Profesor Frederick Reamer je ugledan teoretičar socijalnog rada, radi kao profesor na Rhode Island College-u, na odjelu socijalnog rada. Autor je niza radova iz područja teorije, ali i prakse socijalnog rada.

EKOLOŠKA TEORIJA ČIKAŠKE SOCIOLOŠKE ŠKOLE

Teorijski temelj iz kojeg su derivirani praktično svi drugi teorijski pristupi povezani sa Čikaškom sociološkom školom jest ekološka teorija, danas vrlo često označavana kao ekološko-sistemska teorija. Upravo po ovom pristupu, neki autori će Čikašku sociološku školu nazivati ekološkom školom. Čikaški su sociolozi polazili od svog uvjerenja da grad (Chicago) posjeduje neku osobitu izvanjsku i objektivnu realnost, koja postoji kao samostalan entitet, a koju je moguće otkriti i opisati znanstvenim metodama i tehnikama (Gieryn, 2006.). Tako je Robert Ezra Park naglašavao kako je Chicago produkt prirode, i to ljudske prirode (Park, prema Gieryn, 2006.:13). Na taj su način čikaški sociolozi uspostavili, preko te metafore, metodološku vezu između prirode, pa i prirodoznanstva, i sociologije, koja im je upravo omogućila onakav ekološki pristup kakav su razvili.

Definiranje granica ekoloških sustava jedna je od osnovnih tehnika kojima su se bavili čikaški sociolozi, jer mnogi društveni fenomeni osim svojih očitih fizičkih granica, imaju i fenomenološke granice koje se ponekad ne mogu jasno prepoznati, ali mogu biti predmetom čovjekova iskustva, koje onda postaje društveno iskustvo (Davis, 1997.). Ove su granice sustava u mnogočemu značajne za definiranje položaja u kojemu će se pojedinac naći u ostvarivanju svojih društvenih uloga. Neki čikaški sociolozi, kao na primjer Goffman, posvetili su istraživanju ovog fenomena dobar dio svoje akademske aktivnosti. Granice kao dio ekoloških sustava bit će na primjeren način »prenesene« u pristupe čikaških socijalnih radnica.

Čikaški sociolozi su neke od najvažnijih elemenata ekološko-sistemske teorije upotrebljavali u području pojašnjavanja položaja imigranata u novim okolinama u kojima se nalaze i pokušavaju organizirati svoj život (Baldwin, 2004.). Iako su svoje teorijske rakurse razvijali u skladu sa svojim obrazovanjem (mnogi od njih na tradicijama europskih ideja tog vremena), činjenica je da su ukazivali na mnoge probleme koje imigranti i njihove obitelji imaju u urbanoj strukturi Chicaga.

EKOLOŠKO-SISTEMSKA TEORIJA U RADU ČIKAŠKIH SOCIJALNIH RADNICA I SOCIJALNOM RADU UOPĆE

Socijalni rad razvijan u Chicagu u svojem je temelju imao ekološki pristup. Čikaške socijalne radnice, na čelu s Jane Adams bile su uvjerenе da je čovjekovo ponašanje ništa drugo nego ponašanje osobe u njenoj socijalnoj okolini (Brieland, 1990.:135). Ova ideja je u metodološkom smislu bila povezana s akademskim težnjama Čikaške sociološke škole, da se istraživački rad što dublje i što prisnije poveže sa zbivanjima u okolini, u društvu (Bulmer, 1984.:98).

Ekološko-sistemska teorija Čikaške sociološke škole nije bila derivirana iz opće teorije sustava, to će se dogoditi tek mnogo kasnije, nakon pojave von Bertalanfyjeve teorije su-

stava i njezinih izvedenica. Ekologija čikaških socijalnih radnika bila je utemeljena na uvjerenju da rezidencijalni status čovjeka definira mnoge druge aspekte njegova života, kao što su škole, parkovi, crkve, pa, posljedično i zapošljavanje kao kategoriju koja značajno determinira čovjekov društveni položaj. Čikaške socijalne radnice ukazivale su na to kako okolina tadašnjeg zapadnog dijela Chicaga, s raspadajućim drvenim kolibama, ima negativne utjecaje na život njihovih stanovnika, i zbog toga su pregovarale s kućevlasnicima, ali i predstavnicima legislative, kako bi se bitno popravili stambeni uvjeti (Brieland, 1990.:135)²⁷. U tom smislu se pristup čikaških socijalnih radnica ne odnosi samo na teorijske postulate o prirodi sustava, okoline sustava, procesa koji se u tom sustavima zbivaju, već na sasvim jasne i konkretne sadržaje društvenih zbivanja.

Poseban naglasak u upotrebi ekološkog pristupa, čikaške socijalne radnice stavile su na području proučavanja obitelji, dinamike obiteljskog života, razvoja obitelji unutar različitih okolina u kojima se tu procesi odvijaju (Gilgun, 2007.:3). Tako su omogućile da mnogi suvremeni autori, koji polaze iz sličnih teorijskih premisa, plodno nastave svoje djelovanje.

Socijalni rad tog vremena (i ne samo u Chicagu), bio je dobrim dijelom zapravo usmjeren na rad s emigrantima u njihovim socijalnim okruženjima (ekološkim nišama) kao odgovor na aktualne socijalne procese tog razdoblja, intenzivnu imigraciju u SAD. Osim međunarodne migracije, vrijeme u kojemu je djelovala Čikaška sociološka škola bilo je obilježeno i iznimnim unutarnjim migracijama. U tim migracijskim kretanjima, upravo je grad Chicago bio posebno ispostavljen. Prema nekim podacima, u tri godine nakon I. svjetskog rata, populacija Afroamerikanaca se udvostručila (Valier, 2003.:2), tako da je struktura grada bila potpuno promijenjena, i to je bio izvrstan temelj a proučavanje strukture i dinamike u gradskom okruženju. Brze i dinamične promjene strukture dovode do poteškoća za osobe nižeg socijalnog statusa, jer one žive najčešće u predjelima deterioracije modernih gradova (Valier, 2003.:11).

Na toj pretpostavci bila je utemeljena ideja i funkcioniranje Hull-House-a. Upravo zato Hull- House nije bila samo pučka kuhinja ili ubožnica. Kao što je već naglašeno u ovom tekstu, to nije bio *charity centar* (dobrotvorna ustanova, prijevod M. K.) za siromašne i beskućnike. To je bio centar koji je na kompleksan način mogao odgovoriti potrebama zajednice u kojoj je organiziran (Glaser, 2001.:194).

Istraživanje socijalnih skupina, posebno mladih, koji žive u »ekološkoj okolini« kroničnog siromaštava usmjereno je pod utjecajem istraživačke djelatnosti čikaških socijalnih radnika na neke vrlo specifične, ali i vrlo kompleksne probleme, pa su ispitivali rizično seksualno ponašanje adolescenata u prostorima visoke razine siromaštva, koje se

²⁷ Tek kao kuriozitet treba spomenuti da je sama Jane Adams već tada pokazivala značajan interes za ekologiju u današnjem smislu riječi. Jako se angažirala na poslovima zbrinjavanja otpada, pa je jedno vrijeme bila i na poziciji inspektorice za otpad 19. Okruga Chicaga, 1895. godine.

pojavljuje upravo kao odgovor na duboke socijalne probleme u okolini u kojoj adolescenti žive (Benda i Corwyn, 1999.), pri čemu i ovi suvremeni autori polaze od teorijskih polazišta čikaških socijalnih radnika, i teorijskih modela razvijenih u radu tih svojih prethodnika.

Takav teorijski pristup omogućio je istraživačima na području socijalnog rada da ekološko-sistemske pristup usmjere na »životni model«, ukazujući na činjenicu da se može primijeniti u gotovo svim područjima socijalnog rada (Payne, 1991.:139), jer model promatra čovjekov razvoj u vrlo različitim okolinskim dimenzijama.

SIMBOLIČKI INTERAKCIONIZAM ČIKAŠKE SOCIOLOŠKE ŠKOLE

Simbolički interakcionizam Čikaške sociološke škole započinje s najvažnijim osobama te škole kao što su George Herbert Mead i John Dewey koji su u intelektualnom smislu utemeljili ne samo ovaj teorijski smjer koji se razvio na Universityju of Chicago, nego gotovo cijeli opus čikaških sociologa. Mead i Dewey su, kako neki autori tvrde, za stvaralaštvo čikaških sociologa ono što su u svojim područjima Marx, Freud ili Darwin (Forte, 2001.).

Simbolički interakcionizam kako su ga postulirali čikaški sociolozi polazi od ideje da ljudi daju značenje stvarima u svijetu. To se značenje onda kroz neprekidan komunikacijski tok interpretira i reinterpreta, a to se događa u različitim dimenzijama i okruženjima društvenog života. Ono što je najvažnije u tom razmjenjivanju značenja, je činjenica da čovjek, kako bi mislio vanjski svijet, mora s tim svijetom biti u najužoj i neprestanoj interakciji (Bulmer, 1984.). Tako je čovjekov razvitak koncipiran kao niz interakcija između njega i socijalnog okruženja u kojemu se odvija. Takav pristup je značio odmak od dominantne psihologijske paradigme vremena u kojemu se odvijao, Freudove psihodinamske teorije, jer je značajno uključivao društveno okruženje u razvoju čovjeka.

Ideje simboličkog ininterakcionizma nisu bile široko prihvaćene samo u području sociologije, nego su ga upotrebljavali mnogi istraživači iz ekonomskih znanosti, psihologije, a posebno političkih znanosti.

SIMBOLIČKI INTERAKCIONIZAM ČIKAŠKE ŠKOLE SOCIJALNOG RADA

Socijalne radnice Hull-House-a, pod utjecajem značajnih kolega s Universityja of Chicago, prije svega Georga Gerberta Meada i Herberta Blumera, koji su bili vrlo bliski prijatelji i suradnici te skupine, prihvatile su teorijski koncept simboličkog interakcionizma, i na temelju tog koncepta oblikovale mnoge svoje radove, ali i praktične postupke. Tako su u svojim radovima usmjerenim na pitanja profesije i zapošljavanja, polazile od prave interakcionističke ideje da zaposlenje nije ništa drugo nego »značenje u pokretu« (Kessler i sur., 2006.), značenje koje sve strane u komunikacijskom sustavu mijenjaju i interpretiraju.

Upravo iz tog razloga, zaposlenje je predmet i mora biti predmet organizirane društvene intervencije, a ne samo promatranja dinamike ekonomske strukture.

Simbolički interakcionizam dobro je prihvaćen teorijski pristup jer je socijalnim radnicima tog vremena pružio mogućnost razumijevanja čovjeka izvan isključivo psiholoških oblika razumijevanja čovjekova ponašanja (Payne, 1991.). Simbolički interakcionizam je socijalnim radnicama Čikaške sociološke škole pružio priliku da se odmaknu od koncepta bolesti, medicinskog koncepta koji su pripadnici tada vladajućeg *Charity Organization Society* predvođeni Mary Richmond, isticali kao svoj *credo* u odnosu prema socijalnim problemima američke populacije tog vremena. Ove će ideje postati kasnije još važnije i dublje, kada se pojavi Erving Goffman, moderni simbolički interakcionista i pripadnik Čikaške sociološke škole. Simbolički interakcionizam bio je podloga za mnoge kreativne programe socijalnih radnica Chicaga. Čikaške socijalne radnice naglašavale su važnost učenja jezika, jer se upravo kroz učenje i razumijevanje jezika usvaja simbolički kontekst zajednice (Deegan, 2005.:283), pa je učenje stranih jezika bio jedan od vrlo značajnih programa koji su pokrenule. Simbolički interakcionizam je bio teorijska osnova i za *cross-kulturalni* socijalni rad, visoku osjetljivost za druge kulture i razvijanje posebnog senzibiliteta profesionalnih socijalnih radnika u radu sa ljudima, pripadnicima drugih kultura (Park, 2006.).

ČIKAŠKA ŠKOLA SOCIJALNOG RADA – KREATIVNOST NA DJELU, SOCIJALNI RAD IZ PROŠLOSTI ZA BUDUĆNOST

Iako nema službenog naziva za Čikašku školu socijalnog rada, čini nam se da je moguće govoriti, barem za potrebe ovog prikaza o nekom posebnom praktičnom i akademskom fenomenu Čikaške škole socijalnog rada, koji je ostavio neke tragove u socijalnom radu današnjice. Ovdje označavamo taj fenomen ne sa željom da uvedemo novi entitet u teoriju socijalnog rada, nego u želji da na dostojan način obilježimo jedno povijesno razdoblje u razvitku socijalnog rada, čije bogatstvo suvremeni socijalni rad ni izdaleka nije iskoristio. Okolina u kojoj se taj rad razvijao bila je značajan faktor koji nije dopuštao da se ti glasovi čuju sve do danas. Muško okruženje na Universityju of Chicago osiguralo je dominaciju teoretičara muškog spola na strukturalne načine, tako da su žene imale pristup samo nižim i slabije plaćenim pozicijama (Deegan, 2005.:191). Paradoksalno, iako su isticali svoju težnju i interes za društvenim promjenama, iako su bili vrijedni suradnici socijalnih radnica u provođenju njihovih projekata, muškarci Čikaške sociološke škole nisu ostavili dovoljno prostora za akademski razvoj svojih ženskih kolegica. »Dopustili« su ženama da žive u ustanovama Hull-House-a i da tamo brinu o siromašnima; »dopustili« su im da obrazuju druge žene u tom plemenitom poslu, ali su im znatno otežali akademski život. Kolika je bila potreba za dominacijom muškaraca u akademskom životu, govori i činjenica da se 1902. godine vodila rasprava o uvođenju odvojene nastave na prve dvije

godine studija za žene i muškarce, čemu se Jane Adams²⁸, razumljivo, snažno suprotstavljala (Deegan, 2005.:191).

Ovaj rad postavili smo na ovaj način u želji da pokažemo kako se suvremena teorija socijalnog rada, a još nam se više čini suvremeno obrazovanje socijalnih radnika, ignorirajući u velikoj mjeri Čikašku sociološku školu, ali i njenu povezanost s jedinstvenim entitetom Čikaške škole socijalnog rada, gubi ogroman dio sadržaja i iskustava koje su sudionici te škole donijeli u svojoj praktičnoj djelatnosti. Iz teorije, ali i prakse čikaškog socijalnog rada moguće je i potrebno toliko toga naučiti. Vjerojatno je vrijeme u kojemu se događa ovaj rad upravo najbolje da se o tomu govori.

Čikaška škola socijalnog rada u akademskom smislu započinje s Edith Abbott i Sophonisbe Breckinridge, koje su započele s obrazovanjem socijalnih radnika na Universityju of Chicago²⁹ (Brieland, 1990.:137). Jane Adams se nikad nije pridružila nastavnicima na tom fakultetu u formalnom smislu, iako je bila u uskim osobnim i stručnim odnosima s većinom njih. Njezin aktivizam i interesi daleko su nadilazili mogućnosti koje je pružala tadašnja konzervativna sveučilišna institucija. No, istovremeno je bila svjesna činjenice da prisutnost te institucije znači ogromnu mogućnost razvoja socijalnih djelatnosti i socijalnih promjena koje je željela provesti. Istovremeno se čini kako je ona sama imala poteškoća s profesionalnim identitetom. Nikad se nije u potpunosti poistovjetila sa statusom socijalne radnice, bila je snažno vezana uz svoj identitet kao sociologinja. Bila je uvjeren da je upravo sociologija ono područje i ona profesija koja može čovjeku omogućiti da razumije suvremeni svijet, i da u njemu proizvede odgovarajuće promjene (Hill i Deegan, 2007.).

Čikaška škola socijalnog rada, ako imamo u mislima ono što se odvijalo u Hull-House-u, zajedno s procesima na *School of Social Services and Administration*, bila je jedinstven »laboratorij« društvenih promjena, koji je osim ciljeva na području socijalnog rada i sociologije, imao šire humanističke i društvene ciljeve. Žene Čikaške sociološke škole pokazivale su aktivnosti na svim važnim područjima društvenog razvitka.

²⁸ Osim spola, kada je riječ o Jane Adams, vjerojatan razlog otpora prema njoj bila je i njena seksualna orijentacija. Jane Adams bila je homoseksualna. Iako se ponašala u skladu sa zahtjevima vremena u kojem je živjela u SAD-u, nije javno i jasno pokazivala svoju orijentaciju, okolina je to znala, i homofobni muškarci tog vremena nisu mogli dopustiti napredovanje takve kandidatkinje. Čak i da je ona jasno izrazila svoju želju za tim.

²⁹ Počeci izobrazbe iz socijalnog rada u Chicagu bili su vezani uz Grahama Taylora koji je 1903. započeo s predmetima iz socijalnog rada kao dopunskog programa sveučilišta u Chicagu. Ovaj program 1908. prerastao je u Školu za društvo i filantropiju (Chicago School of Civic and Philanthropy, sada University of Chicago School of Social Service Administration). Uz pomoć filantropskih zaklada kao što je npr. Russell Sage Foundation ili Rockefeller philanthropies, škole su promicale kritički, znanstveni pristup socijalnim problemima. Tako je npr. Russell Sage Foundation podržavao istraživački program i aktivnosti čikaške škole za društvo i filantropiju. Istraživanja, socijalna akcija i individualne usluge bile su u središtu tih novih profesionalnih škola kao što je ova u Chicagu ili prva osnovana u New Yorku.

⇒ Područje obrazovanja bilo je jedno od najvažnijih područja razvoja i upravo tako su mu prilazile čikaške socijalne radnice. Smatrale su da je upravo obrazovanje onaj faktor koji može pripomoći razrješavanju problema zapostavljenosti i represije nad nižim socijalnim slojevima. Isticale su da je u tom poslu potrebno krenuti od najranije dječje dobi, od dječjih vrtića, pa preko osnovnih i srednjih škola. Bile su uvjerenе da je školski sustav potrebno tako urediti da omogući vertikalnu socijalnu mobilnost nižih, potlačenih socijalnih slojeva (Deegan, 2005.:282). U razrješavanju problema školstva poduzele su niz praktičnih koraka, od otvaranja dječjeg vrtića u Hull-House-u, do vrlo uske suradnje sa sustavom javnog školstva. Pridružile su se kampanji koji je G. H. Mead vodio, kako bi osigurao autonomiju učiteljskog kadra (Deegan, 2005.:283). Ova je ideja vrlo moderna i u današnje vrijeme dominacije menadžerskog pristupa obrazovanju, u kojemu je obrazovanje postalo funkcija države kao aparata, pa je onda i percepcija učitelja samo kao nekog tko tu volju i interese mora izvršiti i na taj način u potpunosti gubi intelektualnu ali i socijalnu autonomiju³⁰. Čikaške socijalne radnice uvidjele su važnost koncepta koji danas popularno nazivamo cjeloživotno učenje i ponosno ističemo kao produkt suvremenog, današnjeg pristupa čovjeku. Jane Adams i njene suradnice u Hull-House-u tvrdile su kako je za napredak društva u cjelini i posebno za razrješavanje socijalnih problema potrebno stvoriti »refleksivnog odraslog«, osobu koja će biti sposobna prihvatiti i razumjeti informaciju i upotrijebiti je u svakodnevnom životu. Zbog toga su »industrijsku edukaciju«, obrazovanje ljudi povezano s radom, smatrale središnjom temom u razvoju socijalne zajednice (Deegan, 2005.:283). Obrazovanje je bio najvažniji razlog zbog kojeg su čikaške socijalne radnice ostale u vrlo bliskim i intenzivnim odnosima s muškarcima Čikaške sociološke škole. Na taj su način osigurale njihovo sudjelovanje u obrazovnim projektima koji su bili dio njihove svakodnevne aktivnosti. Dio obrazovanja na College-u prenesen je u područje djelovanja Hull-House-a (Brieland, 1990.:136). Kako bi se razumio značaj koji su čikaške sociologinje pridavale obrazovanju, treba istaći da su od tri cilja koja su navedena kao temeljni koncept njihova djelovanja, čak dva povezana s obrazovanjem: 1. ostvarenje centra za unapređenje građanskog i društvenog života, 2. osnivanje i održavanje obrazovnih i filantropskih institucija i 3. unapređenje uvjeta u industrijskim četvrtima Chicaga (Brieland, 1990.:134). Jane Adam napisala je vrlo inspirativnu sociološku studiju o važnosti obrazovanja za unapređenje života radničkog sloja, pod naslovom *The Humanizing Tendency of Industrial Education* (Deegan, 2005.). Čikaške socijalne radnice organizirale su niz obrazovnih sadržaja u području umjetnosti, književnosti, povijesti, matematike. Organizirale su ljetne škole na gotovo svim

³⁰ I u nas se u javnim nastupima ljudi iz rukovodnih struktura obrazovanja vidi vrlo jasno taj trend, u kojemu se simplificira odnos između ciljeva obrazovanja i njihove operacionalizacije, i potpuno ignorira istinska stvaralačka figura u tom procesu, učitelja.

ovim područjima. Hull-House je imao svoj muzej koji je služio obrazovanju članova zajednice.

- ⇒ Briga o obitelji bila je u središtu interesa ove škole od samog njenog početka. Razorno djelovanje intenzivnog procesa industrijske proizvodnje na obiteljski život bilo je jedno od prvih i najvažnijih područja djelovanja škole. Čikaške sociologinje isticale su kako su drastične promjene intenzivne industrije dovele do toga da žene umjesto na »zahtjeve obitelji« moraju odgovarati na »zahtjeve društva«.³¹ Zbog načina društvene organizacije, žene su se u toj mjeri identificirale sa zahtjevima svojih obitelji, da su postale nesposobne braniti svoja vlastita prava (Deegan, 2005.:235), i to je u industrijskom društvu Chicaga tog razdoblja, dovelo do ozbiljnih poteškoća u funkcioniranju obitelji³². Istinski praktični i aktivistički interes za obitelj koje su pokazivale čikaške socijalne radnice, bio je najneposrednije i vrlo djelatno povezan s interesom koji su muškarci Čikaške sociološke škole pokazivali za probleme razvoja obitelji (Heap, 2003.).

Kako bi se unaprijedile važne dimenzije obiteljskog života i kako bi se obitelji iz ugroženih socijalnih slojeva bolje prilagodile dinamičnim promjenama, socijalne radnice su organizirale i vrlo praktične oblike izobrazbe i učenja, kuhanje, njege i brige o djetetu. Osigurani su i sadržaji zabavnog života, kao što su plesni tečajevi. A u cilju obogaćivanja društvenog života, rasta i razvoja obitelji i pojedinaca, organizirani su besplatni dječji vrtići, sportska dvorana, kafeterija, lokalne prodavaonice, biro za zapošljavanje. Organiziranim radnim grupama osigurani su uvjeti za sastanke i društveno djelovanje (Glaser, 2001.:194).

- ⇒ Grupni socijalni rad važno je nasljeđe čikaških socijalnih radnica. Iako, naravno, u smislu tehnike i metodike grupnog socijalnog rada, ne možemo govoriti o grupnom socijalnom radu u današnjem smislu, potrebno je istaći kako su čikaške kolegice već tada uvidjele važnost grupe u osobnom i društvenom razvitku. Iako su čak i neki pripadnici skupine čikaških socijalnih radnica bili nedovoljno naklonjeni grupnom radu, ta tehnika socijalnog rada svoje korijene ima upravo u Chicagu³³. I danas se upotre-

³¹ »Social claims« u engleskom jeziku.

³² Ovdje se sama od sebe nameće asocijacija na žene koje rade od jutra do mraka u trgovačkim lancima suvremenih hrvatskih i inih vlasnika trgovačkih lanaca na našem tlu, za uvredljivo niske plaće i u nezdravo širokim vremenskim rasponima, nesposobne da istovremeno pobjegnu od zahtjeva svog obiteljskog života, što je sasvim sigurno pogubno za njihovo tjelesno i duševno zdravlje. A nema Hull-House-a u blizini!!

³³ Iako je bila jasna važnost grupnog socijalnog rada, čak i u samoj profesiji socijalnog rada, praksu grupnog rada na samom početku nisu provodili socijalni radnici. »Grupne« radnike promatralo se kao neprofesionalce, i grupni socijalni radnici primljeni su u profesionalnu udruhu Američkog udruženja socijalnih radnika tek 1937. godine, gotovo 20 godina nakon osnivanja profesionalne udruge (Brieland, 1990.:137).

bljava u *Community centers*³⁴, u metodskom i sadržajnom smislu nasljednicima Hull-House-a u SAD-u.

⇒ Političko djelovanje škole bilo je usmjereno prije svega na područje pregovora s lokalnim vlastima za unapređenje životnih uvjeta u industrijskim četvrtima Chicaga, ali i pregovore s vlasnicima stambenih zgrada kako bi se snizili troškovi stanovanja i poboljšala kvaliteta stanova. Jane Adams je kao sociologinja bila vrlo aktivna u mirovnim pokretima i razvijanju raznih oblika demokratskog života u Americi tog vremena. Iz tog je vremena njeno najpoznatije sociološko djelo *Democracy and Social Ethics*, izdano 1902. godine u kući Macmillan u New Yorku.

Na području političkog djelovanja i zaštite rada, u Hull-House-u su organizirana čak četiri sindikata zaposlenih radnica, kako bi se vršilo pritisak na poslodavce za poboljšanje radnih uvjeta, ali i legislativu za donošenje zakona za unapređenje radnih uvjeta (Brieland, 1990.). Hull-House je postala sjedište prvog inspektora rada u državi Illinois, i to je bila Florence Kelly³⁵, suradnica Jane Adams. Upravo zbog ovakvog, kompleksnog pristupa socijalnom radu, čikaške socijalne radnice nisu bile u dobrim odnosima s tadašnjim organizacijama socijalne skrbi, koje su uglavnom bile u rukama karitativnih organizacija. Pristupu čikaških socijalnih radnica odlučno se suprotstavljala i Mary Richmond, koju u mnogim tekstovima autori spominju kao začetnicu profesionalnog socijalnog rada. Neki autori napominju kako je odbijanje Jane Adams da se identificira kao socijalna radnica bilo rezultat njene težnje da ju se ne povezuje sa modelima djelovanja ondašnjih socijalnih radnika SAD-a organiziranih u Charity Organization Society (Brieland, 1990.:135).

UMJESTO ZAKLJUČAKA

U radu ovakve vrste obično je teško donijeti neke općenite zaključke, pa vrlo često u strukturi preglednih radova niti nema zaključaka. Ovdje imamo nešto drugačiji primjer. Naime, Čikaška sociološka škola i s njom povezana škola, ali i praksa socijalnog rada jedinstven su primjer takve vrste u socijalnom radu, ali i u sociologiji. Sveučilište i praksa zajed-

³⁴ Naziv *Community Center* teško je neposredno prevesti na hrvatski jezik. Riječ je o ustanovama koje su na različite načine zadovoljavale interese i potrebe stanovnika neke lokalne zajednice, bilo da je riječ o potrebama za obrazovanjem (centri za izobrazbu), ili sport, ali, kao u ovom slučaju, rješavanje problema socijalne depriviranosti.

³⁵ Jane Adams je pratilo »prokletstvo« da je bila obilježena kao socijalistkinja, što ona doista nikada nije bila. Jedina socijalistkinja u njezinom timu bila je Florence Kelly. Ona se sa socijalizmom susrela tijekom svog studiranja u Švicarskoj, gdje je upoznala mnoge tadašnje socijaliste, a za jednog se i udala (brak nije potrajao dugo). Ona je na engleski jezik prevela Engelsovu studiju *Položaj radničke klase u Engleskoj*. Nakon 8 godina boravka u Hull-House-u, Florence Kelly je otišla u New York, kamo je prenijela iskustva Hull-House-a, i po istom modelu vodila *Henry Street Settlement* kroz punih 27 godina (Brieland, 1990.).

no su stvorili jedni za druge široke i duboke prostore istraživanja i praktičnog djelovanja. Takvo povezivanje, kako je vođeno u Chicagu, najintenzivnije od dvadesetih do tridesetih godina prošlog stoljeća, omogućilo je i jednom i drugom sudioniku kreativne dosege kakvi ni prije ni nakon toga nisu viđeni. Bogatstvo tehnika rada sa društveno deprivilegiranim osobama socijalni rad nikada u svojoj povijesti nije zabilježio. Mnogi od tih pristupa ostali su nam sve do danas, kao noseće tehnike u socijalnom radu. Neke pristupe, kao što je to na primjer cross-kulturalni socijalni rad, danas »otkrivamo« ponovno kao izvrsne primjere visokog profesionalizma, iako su ih čikaške socijalne radnice smatrale samorazumljivima u uvjetima u kojima su radile. Možda ovaj prilog potakne na neka nova, suvremena povezivanja sveučilišta i prakse.

LITERATURA

1. Allan, J., Pease, B. & Briskman, L. (2003). **Critical social work: An introduction to theories and practices**. Crows Nest: Allen & Unwin.
2. Audi, R. (1995). **The Cambridge dictionary of philosophy**. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
3. Baldwin, D. L. (2004). Black belts and ivory towers: The place of race in U.S. social thought, 1892-1948. **Critical Sociology**, 30 (2), 397-450.
4. Benda, B. B. & Corwyn, R. F. (1999). Abstinence and birth control among rural adolescents in impoverished families: A test of theoretical discriminators. **Child and Adolescent Social Work Journal**, 16 (3), 191-214
5. Brieland, D. (1990). The Hull-House tradition and the contemporary social worker: Was Jane Adams really a social worker? **Social Work**, 35 (2), 134-141.
6. Bulmer, M. (1984). **The Chicago School of sociology: Institutionalization, diversity, and the rise of sociological research**. Chicago: University of Chicago Press.
7. Chapoulie, J-M. (2004). Using the history of the Chicago tradition of sociology for empirical research. **The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science**, 595 (1), 157-167.
8. Compton, B. H. & Galaway, B. (2004). **Social work processes**. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
9. Cortese, A. J. (1995). The Rise, Hegemony and Decline of the Chicago School of Sociology, 1892-1945. **The Social Science Journal**, 32 (3), 235-254.
10. Čaldarović, O. (1985). **Urbana sociologija-socijalna teorija i urbano pitanje**. Zagreb: Globus.
11. Davies, M. (ed.) (1991). **The Sociology of social work**. London: Routledge.
12. Davis, M. S. (1997). Georg Simmel and Erving Goffman: Legitimizers of the sociological investigation of human experience. **Qualitative Sociology**, 20 (3), 369-388.

13. Deegan, M. J.(2005). **Jane Adams and men of the Chicago School, 1892-1918**. New Brunswick: Transaction Publishers.
14. Di Palma, S. (2005). Progress for women faculty in social work academia. **Affilia**, 20 (1), 71-86.
15. Dominelli, L. (1991). »Race«, gender and social work. In: Davies, M. (ed.) **The Sociology of social work**. London: Routledge.
16. Ender, M. G. & Huang, S. (1999). Revisiting regional traditions: An emerging sociology of the great plains. **American Sociologist**, 30 (1), 17-37.
17. Forte, J. A. (2001). **Theories for practice: Symbolic interactionist translations**. Lanham: University Press of America.
18. Gieryn, T. F. (2006). City as truth-spot: Laboratories and field-sites in urban studies. **Social Studies of Science**, 36 (1), 5–38.
19. Gil, D. (1998). **Confronting injustice and oppression: Concepts and strategies for social workers**. New York: Columbia University Press.
20. Gilgun, J. F. (2007). **The legacy of the Chicago School of sociology for family theory building**. Paper presented at the Pre-Conference Workshop on Theory Construction and Research Methodology, National Council on Family Relations, Pittsburgh, PA, November 7, 2007.
21. Glaser, G. (2001). Reflections of a social work practitioner: Bridging the 19th and 21st centuries. **Research on Social Work Practice**, 11 (2), 190-200.
22. Gould, N. (2004). Qualitative research and social work: the methodological repertoire in a practice-oriented discipline. In: Lovelock, R., Lyons, K. & Powell, J. **Reflecting on social work – Discipline and profession**. Farnham: Ashgate Publishing.
23. Gusfield, J. (1995). The Second Chicago School? In: Fine, F. A. (ed.) **A second Chicago School? The development of a postwar american sociology**. Chicago: The University of Chicago Press, 1-17.
24. Harvey, L. (1986). The myths of the Chicago School. **Quality and Quantity**, 20, 191-217.
25. Heap, C. (2003). The city as a sexual laboratory: The queer heritage of the Chicago school. **Qualitative Sociology**, 26 (4), 457- 487.
26. Hepworth, D. H. & Larsen, J. A. (1993). **Direct social work practice. Theory and skills**. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
27. Hill, M. R. & Deegan, M. J. (2007). Jane Adams, the spirit of youth and the sociological imagination today. New York: **American Sociological Association**, 102th meeting. 14. August 2007.
28. Howe, D. (1996). **An introduction to social work theory**. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
29. Kessler, I., Bach, S. & Heron, P. (2006). Understanding assistant roles in social care. **Work, Employment & Society**, 20 (4), 667-685.

30. Lengermann, P., Niebrugge-Brantley, J. (1998). **The women founders: Sociology and social theory.** The McGraw Hill Companies.
31. Lovelock, R., Lyons, K. & Powell, J. (2004). **Reflecting on social work – Discipline and profession.** Farnham: Ashgate Publishing.
32. Mattini, M., Lowery, C. & Meyer, C. (2004). **Foundations of social work practice.** Washington: NASW.
33. Park, Y. (2006). Constructing immigrants: A historical discourse analysis of the representations of immigrants in US social work, 1882-1952. **Journal of Social Work**, 6 (2), 169-203.
34. Payne, M. (1991). **Modern social work theory: A critical introduction.** London: Macmillan.
35. Reamer, F. G. (1993). **The philosophical foundations of social work.** New York: Columbia University Press.
36. Seigfried, C. (1996). **Pragmatism and feminism: Reweaving the social fabric.** Chicago: University of Chicago Press.
37. Valier, C. (2003). Foreigners, crime and changing mobility. **British Journal of Criminology**, 43 (1), 1-21.

Mladen Knežević
University of Zagreb
Faculty of Law
Department of Social Work

CHICAGO SCHOOL OF SOCIOLOGY – THE SOCIAL WORK EXPERIENCE FOR SOCIOLOGY AND THE SOCIOLOGICAL THEORY FOR SOCIAL WORK

SUMMARY

The Chicago School of Sociology and its influence on the development of social work at the end of 19th and in the beginning of the 20th century is an outstanding example of interconnectedness of academic activities and practical implementation of ideas that emerged at the university. Such interconnectedness and deep dependence have never occurred again in social work. Such close and active connection between the university and the active involvement most likely enabled a unique form of creativity in the history of social work.

Key words: *Chicago School of Sociology, social work, Jane Adams, ecological approach to social work, symbolic interactionism.*